Arboretum Bramy Morawskiej w Raciborzu
47-400 Racibórz, ul. Markowicka 17
tel. 32-415 44 05
e-mail: arboretum.raciborz@interia.pl

Wpływ lokalnych uwarunkowań klimatycznych na skład gatunkowy lasu Obora w Arboretum Bramy Morawskiej w Raciborzu

Racibórz, na którego wschodnim skraju usytuowane jest Arboretum Bramy Morawskiej, leży w dolinie górnej Odry. Jest to południowo – zachodnia część najcieplejszej strefy klimatycznej Polski, a jednocześnie styk „obszaru nizin" i „obszaru wyżyn i gór". Przez Bramę Morawską, naturalne obniżenie terenu między Karpatami Zachodnimi i Sudetami Wschodnimi, dociera tu też wpływ klimatu śródziemnomorskiego, tak więc lokalne uwarunkowania klimatyczne to wypadkowa klimatu atlantyckiego, kontynentalnego i śródziemnomorskiego.
Nie bez znaczenia jest też bliskość gór – w Arboretum Bramy Morawskiej występuje charakterystyczna dla obszarów podgórskich zwiększona ilość opadów.
Poniższa tabela prezentuje charakterystyki wybranych elementów meteorologicznych dla okolic Raciborza z wielolecia 1971 – 2000, opracowane w Zakładzie Monitoringu i Modelowania Zanieczyszczeń Powietrza IMGW Oddział w Krakowie:

Elementy meteorologiczne	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**Rok**
średnia temperatura w wieloleciu 1971–2000 [˚C]	-1,3	-0,2	3,8	8,2	13,4	16,1	17,8	17,7	13,6	9,0	3,6	0,2	8,5
średnia prędkość wiatru w wieloleciu 1971–2000 [m/s]	3,2	3,0	3,1	2,9	2,5	2,5	2,4	2,2	2,5	2,7	3,0	3,2	2,8
temperatura maksymalna 1971–2000 [˚C]	14,2	19,4	24,3	28,2	30,0	34,0	35,7	36,8	31,4	26,1	18,4	16,4	
temperatura minimalna 1971–2000 [˚C]	-29,7	-25,3	-23,2	-5,6	-2,5	1,9	4,8	2,9	-1,5	-7,2	-15,6	-27,1	
średnia suma opadów w wieloleciu 1971–2000 [mm]	27,7	25,9	32,2	44,6	67,2	78,6	93,6	73,8	56,2	41,3	40,0	33,5	614,6
średnia liczba dni z opadem 1971–2000	15,3	14,0	14,5	13,5	13,6	15,4	14,7	12,7	13,0	13,2	15,4	16,4	171,7
udział cisz 1971–2000 [%]	3,9	4,2	4,1	3,7	4,7	4,2	5,1	6,1	5,6	4,7	4,0	3,3	
usłonecznienie w wieloleciu 1971–2000 [godz,]	43,5	60,8	97,6	137,4	198,1	187,5	200,4	196,3	121,7	99,8	50,4	30,3	
długość trwania okresu wegetacyjnego w wieloleciu 1971-2000 kryterium: temperatura średnia dobowa powyżej 5˚C	24 marca – 6 listopada (228 dni) W dolinie Odry na obszarze ziemi raciborskiej długość okresu wegetacyjnego przekracza 220 dni w roku. Tereny powyżej doliny Odry mają nieco krótszy okres wegetacyjny tj. 210-220 dni, natomiast dalsze tereny przylegających od wschodu i zachodu płaskowyżów rybnickiego i głubczyckiego – poniżej 210 dni w roku.												

Powierzchnia Arboretum Bramy Morawskiej to 162 ha. W przeważającej części jest to naturalny obszar leśny. Florę tworzą głównie gatunki pospolite na niżu, w jej skład wchodzi jednak szereg gatunków rzadkich w Polsce. Skład gatunkowy zależy od wielu czynników, m. in. od urozmaicenia gleb i stosunków wodnych, żyzności siedlisk, ale też od usytuowania geograficznego Raciborza i wynikającego z niego łagodnego klimatu.

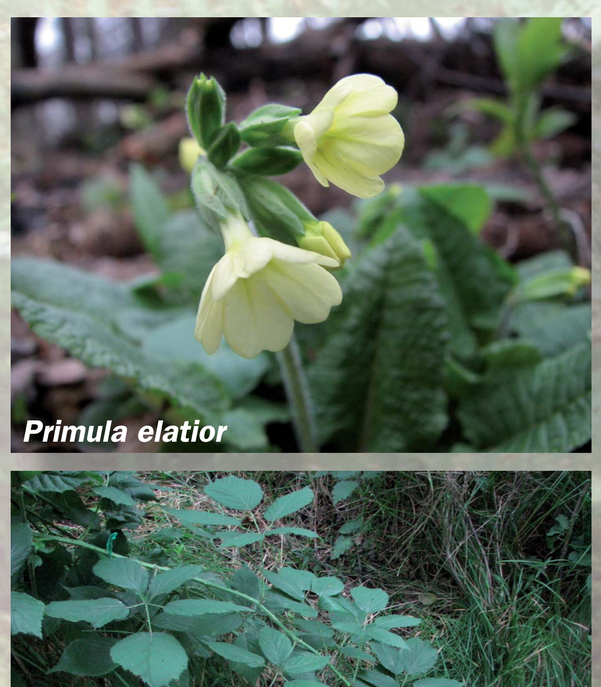
Zwarty kompleks lasów, ciągnący się kiedyś wzdłuż brzegów Odry aż po pogórze Sudetów Wschodnich, sprzyjał rozprzestrzenianiu się gatunków o charakterze górskim i podgórskim. Choć dziś ten obszar leśny jest już mocno pofragmentowany, na terenie Arboretum Bramy Morawskiej spotykamy gatunki z w/w grupy. Reprezentują ją m. in. pierwiosnka wyniosła (Primula elatior (L.) Hill), jarzmianka większa (Astrantia major L.), lilia złotogłów (Lilium martagon L.), cebulica dwulistna (Scilla bifolia L.), starzec jajowaty (Senecio ovatus (P. Gaertn., B. Mey. et Scherb.) Willd.), żywokost bulwiasty (Symphytum tuberosum L.) czy obrazki alpejskie (Arum orientalne ssp. orientale M. Bieb.).

Brama Morawska została wykorzystana jako szlak migracji gatunków roślin z bardziej wysuniętych na południe i południowy wschód części Europy. Czołowym przykładem jest cieszynianka wiosenna (Hacquetia epipactis (Scop.) D.C.), mająca naturalne stanowisko na terenie Arboretum Bramy Morawskiej, podobnie jak zimowit jesienny (Colchicum autumnale L.), śnieżyczka przebiśnieg (Galanthus nivalis L.), czy czosnek zielonawy (Allium oleraceum L.).

Lokalne uwarunkowania klimatyczne mają też wpływ na wyjątkowe bogactwo ziemi raciborskiej w gatunki z rodzaju Rubus. W wyniku badań prowadzonych w latach 1989 – 2001 przez W. Szenderę potwierdzone zostało występowanie na terenie Arboretum Bramy Morawskiej 28 gatunków z tego rodzaju, w tym jeżyny trójlistkowej (Rubus oboranus (Sprib.) Sprib.). Gatunek ten został opisany przez F. J. Spribillego właśnie z terenu lasu Obora, na obszarze którego znajduje się obecnie raciborskie Arboretum. Ma więc tu swoje locus clasicus. Ten sam autor opisał jeżynę Wimmera (Rubus wimmerianus (Sprib. ex Sudre) Sprib.), która swoje locus clasicus ma również w pobliżu Arboretum, w lesie Widok (Racibórz Brzezie) i występuje na terenie Arboretum Bramy Morawskiej.

Arum alpinum

Hacquetia epipactis

Primula elatior

Colchicum autumnale

Lilium martagon

Rubus wimmerianus